

ZEMĚ LYR A OCELE

Subjekty, ideologie, modely, mýty a rituály
v kultuře českého stalinismu

VÍT SCHMARC

Academia
Ústav pro českou literaturu
Praha 2017

OBSAH

Prolog: O velrybách a lidech 11

I. Země konceptů 19

Kapitola I: Nepochopitelný přízrak ideologie 21

Moc ideologie a ideologie moci 23

Nevědí, co činí? 25

„Trojdomost“ ideologie:

Pojem, který podvrací sám sebe 35

Ideologie: Návod k použití 49

Znak – emblém – mytologie 52

Květiny pro totalitarismus 56

Kapitola II: Socialistický realismus – nástin jedné doktríny 71

Nástroj, nebo systém? 73

Generální dějová linie 82

Časová dualita socialistického realismu 84

Otevřený systém vs. uzavřený systém 94

Hledá se stvořitel 102

II. Země lyr 111

Kapitola I: Mladí, kteří věří – subjekty

ve filmu *Zítří se bude tančit všude...* 113

Subjekt ideologie 115

Kdo tančí, věří 121

Ideologie apeluje 126

České jaro: uzavřený ideologický kruh 143

Ideologie jako rituál 150

Kapitola II: Skutečnost veršem vysněná –

subjekty svazácké poezie (1951–1954) 155

Hledá se nový poválečný subjekt 157

Generace „generace“ 158

První směna 167

Subjekt a báseň 176

Pohled z pódia: Případ Kohout	186
„Já, soudruh tvého táty“	188
„Soudruzi moji! Bratři veršů mých!“	192
„Budou se dívat...“	195
„Aspoň ti někdo tvými slovy řekne, jak má žít člověk naší epochy!“	200
Polemické začlenění: Případ Kundera	203
„Potom šel jsem polní pěšinou...“	205
„Není, soudruzi, vždy nepřítelem ten“	213
Mezi přírodou a novým sněním: Případ Červenka	218
„Cestičky, já vám rozuměl...“	219
„Soudruzi, já vám srdce podávám...“	222
Mozkem muže, srdcem dítěte: Případ Šiktanc	226
„Miluji“	227
„A objal bych tě, Borisi...“	229
„My rostli v hnízdech z kamene“	234
Lazar za časů stalinismu: Případ Ostaš	238
„Má země, milenko, má matko jediná a vlastní...“	239
„Já vidím“	241
„Tvé vlastní srdce to bylo, co řeklo ti: Lazare, vstaň!“	243
Shrnutí	246

III. Země ocele 251

Kapitola I: Dědictví otců – poválečné proměny sovětského hrdiny	253
Homo sovieticus: Hrdina, nebo měšťák?	255
<i>Daleko od Moskvy: Román jako montáž života</i>	279
<i>Stavba jako řetěz</i>	283
<i>Lidská dynamika</i>	294
<i>Blízcí i vzdálení</i>	303
<i>Metafyzika, mýtus a sen na konci světa</i>	314
Nedaleko od Moskvy: Česká recepce románu	320
Kapitola II: Ztracení synové – hrdinové českého budovatelského románu (1952–1954)	333
Mezi živelností a uvědomělostí	335

Typologie sovětských vzorů 348
Sípavý hlas ideologie: Případ Bagár 350
Černé světlo ideologie: Případ Černý 366
V zajetí všedního revolučního romantismu:
Případ Vondra 384
Závěr 401

Epilog: O velrybách a lidech 407

Poděkování 413

Seznam pramenů 414

Seznam odborné literatury 416

Jmenný rejstřík 420